

Inclusió dins l'aula. Una proposta institucional

Teresa Huguet

Les barreres a l'aprenentatge i a la participació

No ens centrem només en les necessitats de l'alumne sinó que també tenim en compte els contextos socials i escolars i les barreres que aquests contextos imposen a certs alumnes "diferents".

El context escolar, el sistema educatiu i la societat en la que vivim són plens de "barreres" que sovint impedeixen l'aprenentatge i la participació en condicions d'igualtat (Echeita, 2003).

Quan més inclusiva és l'escola i menys barreres té perquè tots els alumnes puguin aprendre i participar, menys haurem de parlar de necessitats educatives especials de certs alumnes, ja que aquestes quedaran incloses dins el projecte del centre i en la seva política i cultura global.

Els processos de canvi cap escoles realment inclusives no són fàcils ni còmodes, impliquen canvis i reptes personals i professionals que molts centres i professors no es sentiran en cor de fer si no hi ha una certa estimulació, suport i formació que els acompanyi.

SUPORT

Es considera suport qualsevol activitat, actuació o organització que augmenti la capacitat d'un centre educatiu per atendre la diversitat de l'alumnat.

Canvis en l'organització de l'aula, del temps, treball cooperatiu, activitats que afavoreixin la participació de tot l'alumnat, activitats multinivell, tallers...

Reconèixer i avaluar les diferents necessitats dels alumnes, dels diferents coneixements previs, dels estils d'aprenentatge, de les diferents capacitats.

Potenciar que l'alumnat es donin suport entre ells, proporcionin tutorització i acollida als alumnes nous, reconeguin les diferents necessitats., tutoritzacions en petit grup o individuals.

El fet de proporcionar suports als individus representa només una part dels intents que es fan per millorar la inclusió.

Inclusió a l'aula

- S'atenen les necessitats educatives especials dels alumnes des del marc de **l'aula ordinària** i dins del seu **grup de referència**.
- El mestres de suport intervenen dins l' aula ordinària per **afavorir la implicació del tutor/a en el procés educatiu de tots els alumnes**, també dels que tenen dificultats o amb necessitats educatives especials.
- Es procura que tots els mestres vagin aprenent a atendre la diversitat en l' **entorn més ordinari**: el grup classe de referència.

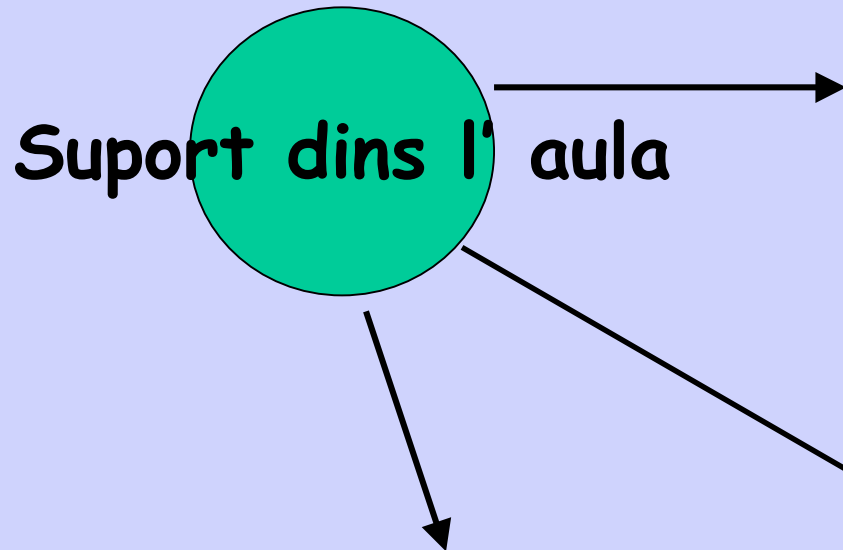
Perquè ?

- El mestre de suport dona **suport als alumnes i als mestres** per atendre la diversitat dins l'aula.
- Inclusió a l'aula. **Plena integració a la dinàmica del grup classe**
- Del concepte de necessitats educatives especials al de **"barreres a l'aprenentatge i a la participació"**
- El mestre de suport coneix el que passa a l'aula i el que necessiten els alumnes per integrar-si
- Mateixos referents per a tots els alumnes. **S'eviten les programacions paral·leles.**
- Afavoreix la implicació del tutor i **evita la delegació** en els "especialistes".

L'AULA COM A CONTEXT D'APRENTATGE I DESENVOLUPAMENT

- El grup - classe : **segon sistema social** en el que l'alumne conviu.
- L'aula és una **autèntica petita comunitat** en la que, cada dia, els alumnes es retroben , comparteixen rutines i - a la vegada - novetats i imprevistos.
- A l'aula els alumnes **aprenen a conviure** amb els seus congèneres amb el lideratge d'un adult especialment preparat per gestionar els petits conflictes que van sorgint.
- A l'aula hi ha **diversitat de procedències** , de capacitats, d'interessos, de valors i d'actituds. Segons com es gestioni aquesta diversitat els nens i les nenes podran anar-la acceptant i valorant amb normalitat, o podran viure-la com un destorb o una molèstia.

CANVIS QUE PROVOCA

A nivell d'aula

Canvis metodològics a l'aula
Planificació conjunta sessions
Prevenició i detecció de dificultats a l'aula
Interacció entre els dos mestres dins i fora de l'aula

A nivell institucional

Aprentatge entre iguals
Més interacció i suport entre professors
Resolució de problemes
Necessitat de coordinació i col·laboració
Afavoreix la innovació i la millora a les aules

A nivell de l' alumne

Inclusió. Sentir-se un més dins el grup
Afavorir autonomia i aprenentatge en entorns ordinaris
No delegació en l'especialista per part del tutor i dels altres mestres
Major coneixement compartit per part dels professors

Les veus de les mestres...

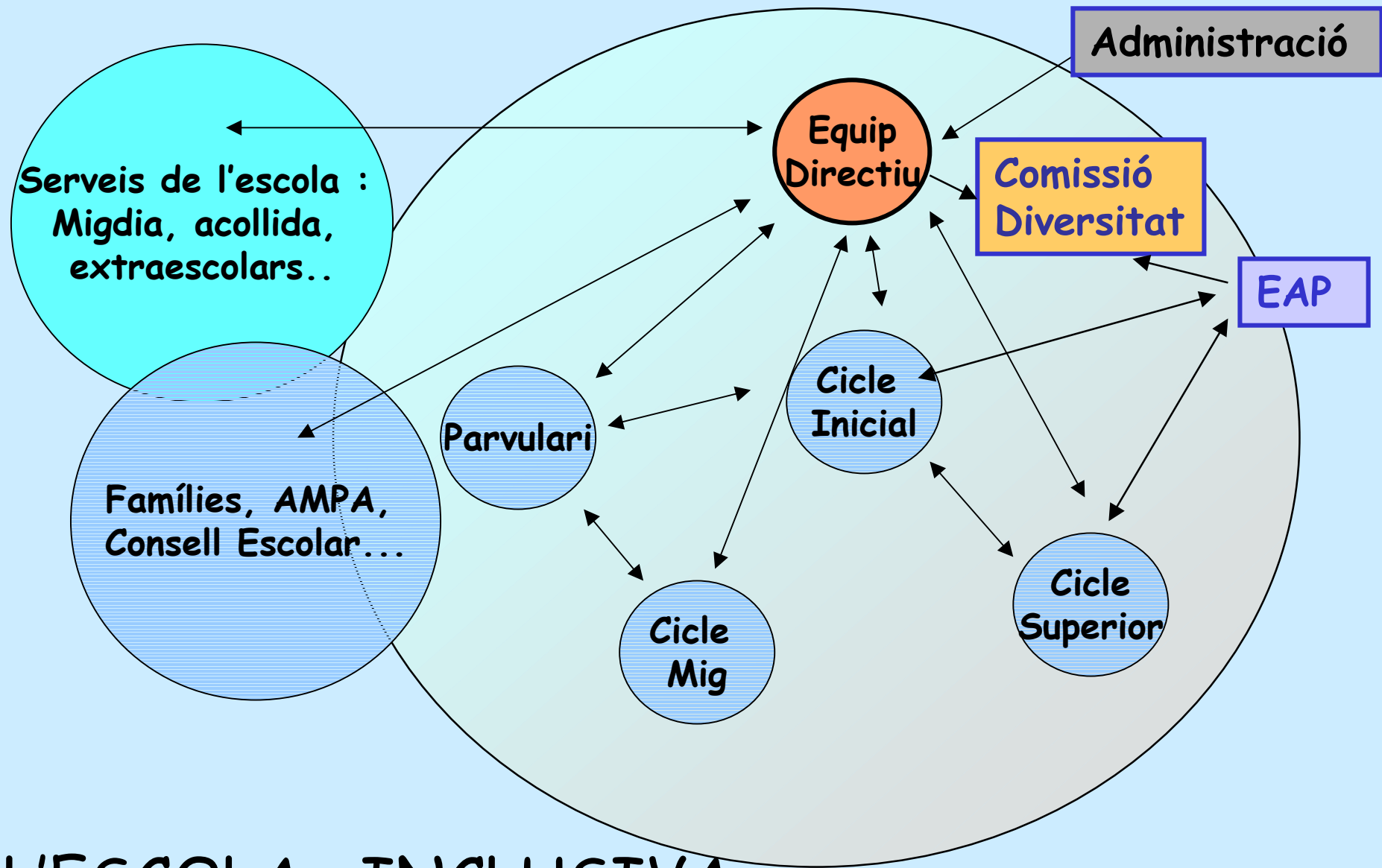
Una tutora , que també ha estat mestra de suport diu:

“Tot el que es pugui fer dins l' aula ho hem de fer dins. Es el més natural : Només si es una cosa molt específica i que molesti el grup o no es pugui fer dins cal anar a fora”.

Una tutora:

"Es interessant i molt més ric fer el reforç a dins . Les avantatges son molt més que els inconvenients . Fa vidilla... Pots donar molta més atenció dins que no a fora encara que per coses concretes de vegades va bé treure'ls “

L'escola com institució i com sistema

L'ESCOLA INCLUSIVA

El paper de la Comissió d'Atenció a la diversitat

Formada per : cap d'estudis, mestres de suport i d'EE, mestres Aula Acol·lida, EAP, ELIC, USEE...

Compartir criteris i el **model d'intervenció**

Planificar i organitzar els recursos que el centre posa per atendre la diversitat: suports, horaris, desdoblaments

FUNCIONS

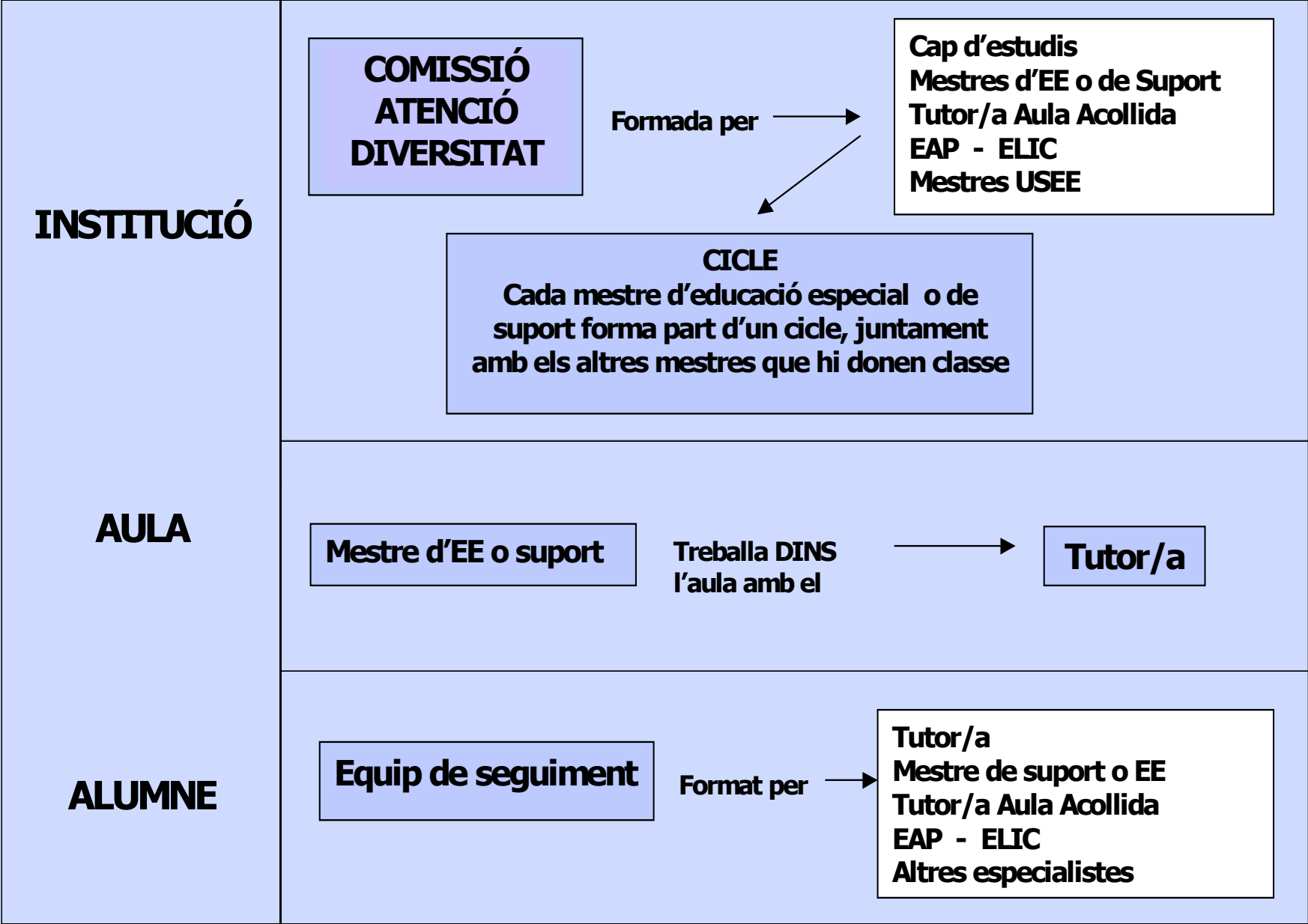
Compartir els **problemes** que sorgeixen i consensuar vies de resolució

Elaborar instruments : Dossier per l'atenció a la diversitat

Seguiment : dels alumnes amb nee, dels acords i del funcionament dels suports

Avaluació formativa i constant del que es fa i dels progressos i de les dificultats

Proposta organitzativa

Críteris per les sessions amb dos mestres

- Evitar estones amb explicacions llargues
- Sessions el les que es treballen els **continguts prioritari**s per la inserció a l'aula i a la societat i per continuar aprenent, acordats a nivell de centre.
- **Activitats obertes** que permetin diferents tipus i nivells de resolucions
- **Diversificació d'activitats i nivells** : treball diversificat, racons, tallers, plans personalitzats ..
- **Treball cooperatiu**, treball en grup
- S'ofereixen models, entre els alumnes i dels mestres
- Dissenyar situacions que permetin **activitat productiva conjunta**

Criteris per les sessions amb dos mestres

Dissenyar situacions que permetin **activitat productiva conjunta**

- Activitats en les que experts (mestres, altres alumnes...) i principiants col·laboren per fer un producte comú i parlen sobre el que fan
- Potencien l'intercanvi verbal al voltant de la tasca i els continguts
- Afavoreixen l'activitat mental constructiva
- Permeten relacionar el que aprenen amb el que saben
- Permeten fer aprenentatges més significatius

Per certs continguts i en certs moments es fa un treball a fora o en petit grup

Activitats obertes que permeten diferents tipus i nivells de resolució

- Davant qualsevol activitat que pensem fer o que està en el llibre, preguntar-nos com la podríem fer més oberta
- Plantejar les activitats com situacions problema que plantegen reptes als alumnes i en les que ells poden utilitzar la seva creativitat
- En llengua , la producció de textos escrits és una activitat ideal en aquest sentit
- En matemàtiques : resoldre problemes, inventar problemes...

EL TREBALL COOPERATIU A L'AULA

- Permet proporcionar més autonomia als alumnes
- Organitzar una aula on els alumnes son més protagonistes i i menys centrada en el mestre
- Afavoreix que el mestre pugui estar, parlar i ajudar més als alumnes que ho necessiten més
- El mestre no pensa en ell com l'únic ensenyant sinó que pensa en l'aula com comunitat d'aprenentatge en la que els alumnes també s'ensenyen entre ells

EL ROL DEL MESTRE DE SUPORT

- Els mestres d'educació especial han de convertir-se en un **suport per tots els altres mestres**. S'ha d'evitar dipositar en ells tot el saber sobre com s'han d'atendre els alumnes amb necessitats educatives especials ja que això pot inhibir la capacitat educativa i la iniciativa de tots els altres mestres en relació a aquests alumnes.
- **Per desenvolupar aquest model és necessari anar adquirint:**
 - Capacitat d'adaptació i flexibilitat
 - Habilitats de relació i capacitat de negociació
 - Capacitat per localitzar els problemes, detectar-los i analitzar-los
 - Actitud d'ajuda
 - Actitud de respecte i confiança amb els altres
 - Capacitat per assessorar i fer aportacions. Iniciativa
 - Capacitat per col·laborar en la construcció d'una cultura de centre

Planificació de les sessions amb dos mestres

- La interacció i les comunicacions ajuden a conèixer millor els alumnes. L'avaluació formativa de la ZDP
- Quines activitats ? Els Acords en relació a aquestes sessions
- La necessària flexibilitat
- El paper de les comunicacions i les relacions
- Diferents tipus de suport
- Es poden canviar els papers ? Qui és l'especialista ?

EL ROL DEL TUTOR O TUTORA

- **Lidera el grup classe.** Té un important poder d'influència en el grup i en les relacions que s'estableixen
- **Facilita determinat clima a l'aula:** inclusió, col·laboració, relacions entre els alumnes...
- **És necessari que estigui implicat amb tots els seus alumnes** de la mateixa manera i que supervisi i decideixi quin currículum se'ls ofereix, siguin quines siguin les seves necessitats.
- **Una mestra de suport:** *"Quan es fa el suport a fora jo penso que falla molt perquè la figura clau es el tutor en l'atenció. Tu fas de suport, de donar idees, tot un conjunt que l'ajuda però la majoria d'hores, tota l'actitud que marcarà la resta de companys, tot el que rebrà aquell nen quan s'aixeca, quan ve a l'escola on està totes aquestes hores depèn fonamentalment de la persona que és responsable de la classe, depèn del tutor..."*

Les veus de les mestres...

Una mestra d'educació especial que era nova a l'escola:

"Aquí el més positiu és que el nen amb necessitats educatives especials és un més de la classe i entra dins la dinàmica general, dins les seves possibilitats. El tutor es el responsable. Això canvia totalment en relació amb el fet de sortir a fora de la classe.... Aquí els professors estan d'acord en fer-ho així. Uns més i altres menys però en general ho tenen clar, inclòs quan havíem quedat de treure'l vint minuts, de vegades no volen o els sap greu. Als tutors els agrada que participin a la dinàmica de la classe."

Una altra mestra d'educació especial que ha treballat a l'escola:

"El fet d'entrar fa que la tutora es senti més implicada, més compromesa amb aquells alumnes. I a part, home... es una educació com molt més real, si el treus queda com despenjat. pot passar que el posis en una bombolla de èxit que realment no existeix..."

LA PERSONALITZACIÓ DE L'ENSENYAMENT DINS L'AULA

- **Conèixer millor l'alumne** com a persona
- Identificar les **barreres a l'aprenentatge i a la participació** que aquest alumne troba dins l'aula i dins l'escola
- Fer **plans personalitzats prioritzant capacitats i continguts**.
Relacions entre el pla personalitzat i la proposta global de l'aula.
- Intervenir a la **zona de desenvolupament proper** dins les mateixes situacions d'ensenyament / aprenentatge
- **Implicar la família** i el mateix alumne en el propi procés d'aprenentatge i d'autonomia
- **Les sessions de tutorització individualitzada**

INSTRUMENTS

- **Criteria d'intervenció dins l' aula**
- **Full per recollir els acords d'intervenció dins l' aula**
- **Pauta d'avaluació de capacitats bàsiques**
- **Pla personalitzat o ACI**
- **Criteria per a les sessions de tutorització individual**
- **Criteria per la valoració dels suports i de les activitats amb dos mestres a l' aula**
- **Guió per la valoració de les sessions de tutorització**
- **Full resum de valoració de l' ACI a final de curs amb proposta de suports de cara al curs següent**

Com començar?

Il·lusionar-se amb el projecte

De mica en mica, sense plantejar-se reptes massa grans

Mestre d'EE

Guanyar complicitats amb els mestres:

destacar els aspectes positius

que es puguin sentir ajudats, no qüestionats

intentar donar resposta a les demandes

Vèncer els propis dubtes, "les pèrdues", per a reconèixer els avantatges de conèixer millor la realitat dels alumnes dins l'aula ordinària :

el grau d'autonomia

la capacitat d'atenció

la relació amb companys i adults

el grau de participació,...

i així poder, conjuntament amb la tutora, ajudar-los més

Anar construint la comissió de la diversitat, espai idoni per a plantejar-se interrogants, potenciar iniciatives, tractar les dificultats, fer valoracions, recollir acords per escrit,...

**TUTORS I MESTRES
DE SUPORT**
Realitats diferents
Cal

Organitzar-se

Coordinació tutora - mestre EE
Establir acords d'actuació en quant a continguts a treballar, estratègies, propostes didàctiques,...

Complicitat amb l'equip directiu, per a que ajudin a situar l'atenció a la diversitat com un aspecte bàsic a l'escola. Poden facilitar les condicions idònies per atendre la diversitat:

recursos humans

recursos econòmics

horaris

Crear espais de discussió dins les reunions d'equips de mestre sobre l'atenció a la diversitat. Crear cultura inclusiva

Col·laboració del psicopedagog de l'EAP

Equip directiu

- Facilitar el que es donin condicions per a atendre millor els alumnes de l'escola.

Cal

- Tenir presents les necessitats que hi ha o que sorgeixen
- Conèixer bé la realitat

Mestres: diferents característiques personals, de relació,...

Alumnes: necessitats individuals i de grup. Tenint en compte diferents mirades: Psicopedagoga, tutors, mestres d'Educació especial, els propis ulls dels membres de l'equip directiu,...

Intervenció en diferents vessants

Organització

Recursos humans

- Distribució en funció de necessitats
- Flexibilitat, possibilitat de fer canvis si cal
- Tenint en compte el coneixement que es té sobre la realitat del centre
- Un any a cada grup classe

- Acompanyament dels mestres: escolta de dubtes, angoixes, queixes,... Ressaltar els aspectes positius, el que ja fan no tant el que encara no surt prou bé.
- Intent de donar resposta a demandes

Recursos materials

- Intent de facilitar el que disposin dels materials necessaris (llibres, quadernets, recursos per internet, ordinadors a l'aula,...)

Recursos d'espai

- Pels desdoblaments, atenció individualitzada o tutorització quan cal,...

Organització

Horaris

Abans de començar tenir present:

La previsió de recursos humans per a l'atenció a la diversitat:

- **Recursos segons necessitats i característiques del grup, no iguals per a tots (a partir de les valoracions del curs anterior).**
- **Alumnes que requereixen alguna atenció específica fora de l'aula (Quan? En quines àrees?)**
- **Tutorització d'alumnes**
- **Intervenció del suport (àrees instrumentals, continguts prioritaris). Procurar que cada mestra d' E.especial estigui integrada en un cicle.**
- **Comissió Atenció a la Diversitat prevista dins l'horari, coincidència d'algun espai de temps de cap d'estudis i psicopedagoga, espai pel treball de l'equip directiu.**
- **Integrar altres mestres del claustre amb disponibilitat horària per a possibilitar una major atenció als alumnes i dur a terme programes específics com:**
 - **desdoblaments (informàtica/català/matemàtiques, anglès, psicomotricitat/descoberta de l'entorn...)**
 - **dos mestres a l'aula per a cert tipus d'activitats (laboratori, biblioteca, ..)**
 - **suport entre paral·lels**

• La previsió de les hores que es dedicaran a cada àrea curricular

• La distribució horària de cada ensenyant:

- **Hores que destinarà cada tutor o especialista a la docència al seu grup o especialitat i hores que podrà dedicar a altres grups i programes**

Algunes lectures...

Ainscow,M.; Beresford,J.; Harris,A.; Hopkins, D.; West, M. (2001). Crear condiciones para la mejora del trabajo en el aula. Manual para la formación del profesorado. Madrid: Narcea

Ainscow,M; Hopkins,D.; Soutworrrh G.; West M. (2001). Hacia escuelas eficaces para todos. Madrid: Narcea.

Ainscow,M. (2004). Desarrollo de escuelas inclusivas. Ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares. Madrid: Narcea.

Huguet, T (2006): Aprende junts a l'aula. Una proposta inclusiva. Barcelona. Graó.

Pujolàs,P. (2003). Aprende junts alumnes diferents. Vic: Eumo

Stainback,S (2001) : “L'educació inclusiva: definició, context i motius” a Suports Vol 5 Núm 1, pàg. 18-25.

Stainback,S; Stainback,W. (2004). Aulas inclusivas. Un nuevo modo de enfocar y vivir el currículo. Madrid: Narcea.

Tharp, R.; Estrada, P.; Soll Dalton, S. ; Yamauchi, L. (2002). Transformar la enseñanza. Barcelona: Paidós.